Eduskunnan ympäristövaliokunnalle 6.10.2016

Viitaten lausuntopyyntöönne HE 147/2016 vp

Suojeluasiantuntija Hanna Aho

Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Suomen luonnonsuojeluliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi päästökaupasta johtuvien epäsuorien kustannusten kompensaatiosta

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta kommentoida käsiteltävää asiaa. Lausumme siitä seuraavaa:

Keskeiset huomiot

- Hallituksen ehdotus päästökauppatulojen ohjaamisesta teollisuuden 50 % kompensaatioihin sotii "pilaaja maksaa" -periaatetta vastaan ja vähentää kannustimia investoida energiatehokkuuteen, energian säästöön ja vähäpäästöisyyteen. Luonnonsuojeluliitto katsoo, että hallituksen ehdotus on Pariisin ilmastosopimuksen vastainen, sillä sopimuksen tavoitteena on ohjata kaikki rahavirrat yhdenmukaiseksi vähäpäästöisen kehityksen kanssa.
- Luonnonsuojeluliitto katsoo, että päästökauppatulot tulee Suomen kansainväliset sitoumukset ja velvoitteet huomioiden ohjata vastaisuudessakin kehitysmaiden ilmastorahoitukseen sekä ilmastotoimiin kotimaassa. Hallituksen esitys on nykyisellään vastikkeeton yritystuki.

Hallituksen suunnitelma suunnata päästökauppatulot teollisuudelle on tarpeeton ja haitallinen

Lakiluonnos antaa teollisuudelle yhteensä 175 miljoonaa euroa pilaamisen jatkamiseen. Perusteet aikeelle kompensoida päästökaupasta aiheutuvia epäsuoria kustannuksia teollisuudelle päästökaupan huutokauppatuloilla ovat kestämättömät. Päästökauppadirektiivi sallii väliaikaisiksi luettuja valtiontueksi katsottavia toimenpiteitä, joista yksi on päästökaupan aiheuttama sähkön hinnan nousun kompensaatio. Tämä kompensaatio on voimassa muutamassa EU-maassa, mutta ei missään maksimisuuruudessaan ja osassa ehtona on mm. energiatehokkuussopimus. (1) Kompensaatiolla on tarkoitus ehkäistä hiilivuotoriskiä. Nyt suunnitteilla oleva lainmuutos perustuu kuitenkin oletuksiin, joissa on virheitä:

1. Tarve päästökaupan epäsuorien kulujen kompensoinnille on liioiteltu. Sähkön hinta teollisille toimijoille on Suomessa EU:n viidenneksi halvin. (2) Energiaintensiivisen teollisuuden kuluja vähennetään jo nyt tuntuvasti alennetulla arvonlisäverolla ja suurteollisuuden veronpalautuksilla. Aalto-yliopiston tutkimuksen mukaan uusiutuvien energiamuotojen tulo markkinoille on alentanut ja tulee jatkossakin alentamaan sähkön hintaa pohjoismaisessa sähköpörssissä Nord Poolissa (3). Näin ollen peruste kompensaatiolle ei täyty.

Pohjoismaisella sähkömarkkinalla sähkön hinta ei määräydy suoraan päästökaupan kustannusten perusteella, mikä johtuu päästöttömän energian suhteellisen suuresta osuudesta verrattuna joihinkin muihin Euroopan alueisiin.

Hallituksen esityksessä esitetään, että "Päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensoiminen osassa jäsenvaltioita saattaa vääristää kilpailuasetelmaa sisämarkkinoilla siten, että kompensaation käyttöön ottaneet jäsenvaltiot ovat paremmassa asemassa kuin ne, joilla ei ole käytössään vastaavaa järjestelmää." Suomen luonnonsuojeluliitto muistuttaa, että tällainen tilanne olisi EU:n valtiontukisääntöjen vastainen ja jos tällaisesta voidaan esittää todisteita, komission tulisi puuttua tilanteeseen uudistamalla valtiontukisäännöt.

2. Hiilivuotoa ei ole tapahtunut Euroopassa ja tutkimusten mukaan sen todennäköisyys on äärimmäisen pieni. Hypoteettinen hiilivuotoriski perustuu ajatukseen siitä, että EU olisi ainoa alue, missä ilmastopäästöjä rajoitetaan. Näin ei kuitenkaan ole asian laita, vaan 19 päästökauppajärjestelmää on toiminnassa tai suunnitteilla ympäri maailmaa. (4) Esimerkiksi Kiinassa alueellisia päästökauppajärjestelmiä on useissa osavaltiossa ja vuonna 2017 Kiinan on määrä aloittaa koko maan kattava päästökauppa. Pariisin ilmastosopimuksen myötä päästöjä tullaan vähentämään kaikkialla maailmassa ja uusia päästökauppajärjestelmiä syntynee lisää.

OECD:n raportin mukaan ympäristönormeilla ei ole negatiivista vaikutusta vientialoihin, sillä uusia innovaatioita ja aloja syntyy kannattamattomien tilalle. (5) Myös Valtiotalouden tutkimuskeskuksen ja Euroopan komission selvitysten mukaan kilpailukykyyn eniten vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa yksikkötyökustannukset, innovaatiot ja työmarkkinoiden tehokkuus. Ilmastopolitiikan vaikutus on hyvin pieni suhteessa muihin kilpailukyvyn osa-alueisiin ja hiilivuotoriski on pieni. (6) Tällä hetkellä EU:n päästöoikeuden hinta on niin alhainen (5,46 USD maaliskuun 2016 puolivälissä), että jopa osassa Kiinan päästökauppapiloteista hinta on korkeammalla. Hiilitullit olisivat joka tapauksessa ilmastopolitiikan nakertamista tehokkaampi tapa turvata eurooppalaisen teollisuuden asemaa.

3. Kompensaatio vähentää kannustimia investoida energiantehokkuuteen ja uusiin innovaatioihin. Jo nyt EU:n ylireagointi hiilivuotoriskiin mm. päästöoikeuksien ilmaisjaon muodossa vaikuttaa investointiympäristöön. EU on jäänyt jälkeen energiatehokkuudessa ja esimerkiksi sementin tuotanto on tehokkainta Kiinassa ja Intiassa. (7) Suomessa energian kokonaiskulutus kansantalouden arvonlisäystä kohti on suuri ja meillä tarvitaan kannustimia suunnata taloutta ympäristöystävälliseen ja ilmastoneutraaliin suuntaan. Energiaintensiivisen teollisuuden runsaasta osuudesta huolimatta tämä ei ole mahdotonta. Arvioiden mukaan EU:n energiaintensiivisen teollisuuden päästövähennyspotentiaali on uusia innovaatioita ja bisnesmalleja hyödyntäen vähintään 80 %. (8) Esimerkiksi Ruotsissa kehitetään tällä hetkellä teknologiaa, jolla terästä voitaisiin tuottaa ilman hiilidioksidipäästöjä. (9)

Saastuttavan teollisuuden tukemisen sijaan tehokkaampi tapa huolehtia Suomen kilpailukyvystä pitkällä aikavälillä olisi suunnata varoja puhtaiden ratkaisujen tutkimukseen ja teknologiaan. Dechezleprêtren ja Poppin (2015) arvion mukaan esimerkiksi sijoittamalla 10 % päästöoikeuksien huutokauppatuloista EU:n tutkimus- ja kehittämistoimintaan vuoteen 2025 asti, voitaisiin kaksinkertaistaa EU:n julkiset T&K-menot kymmenessä vuodessa, jos päästöoikeuden hinta olisi noin 23 euroa/tonni. Tämä vastaisi IEA:n arviota merkittävien päästövähennysten saavuttamiseksi tarvittavista rahavirroista. (10)

Näiden näkökohtien valossa lakiluonnoksesta hallituksen esitykseksi tulisi kokonaan luopua ja valtion tulot päästöoikeuksien huutokaupasta tulisi kohdistaa Pariisin ilmastosopimuksen mukaisiin toimiin.

Päästökauppatulojen kohdistaminen ilmastotoimiin

Eurooppa neuvoston vuoden 2008 linjausten pohjalta yleiseksi ohjeeksi on vakiintunut, että vähintään 50 % päästökaupan huutokauppatuloista tulisi osoittaa ilmastotekoihin. Vaikkakaan varsinaista laillista sitovuutta tähän ei ole, niin sama suositus löytyy myös ETS-direktiiviistä. Päästökauppaa on myös useasti ehdotettu mahdolliseksi mekanismiksi rahoittamaan kehitysmaiden ilmastorahoitustarpeita niin sanottuna innovatiivisena rahoituslähteenä.

Komissio on arvioinut päästökaupasta saatujen summien suuruuden osana vähähiilisten toimien rahoittamista Euroopassa. Vuonna 2013 päästökauppatulojen arvioitiin olevan noin 3,6 miljardia euroa, josta peräti 3 miljardia rahoitti mm. energiatehokkuutta, uusiutuvaa energiaa ja kestäviä liikenneratkaisuja – kattaen noin 87 % kaikista huutokaupan tuloista osoittaen, että valtaosa jäsenmaista kanavoi rahavirtoja ilmastotekoihin lähes täysimääräisesti. Suomi on aiemmin ollut edelläkävijä ilmastorahoituksen suhteen, sillä se on käyttänyt innovatiivista vaihtoehtoa korvamerkit päästökauppatulot ilmastorahoitukseen. Vuonna 2015 Suomen osuus huutokauppatuloista oli 93,8 miljoonaa euroa ja tulojen odotetaan kasvavan vastaisuudessa.

Pariisin ilmastosopimuksen myötä teollisuusmaat ovat sitoutuneet ohjaamaan rahavirrat pois fossiilisista polttoaineista ja kohti vähäpäästöisiä ratkaisuja. Lisäksi kehitysmaiden ilmastotoimia on luvattu rahoittaa 100 miljardilla dollarilla vuoteen 2025 asti, minä jälkeen rahoituksen määrää on tarkoitus korottaa. Jatkossa ilmastorahoituksen tarve siis tulee kasvamaan.

Ilmastonmuutoksen torjunnan ja kansainvälisen diplomatian vuoksi Suomen tulisi jatkaa aiemmin hyväksi havaitulla linjalla. Luonnonsuojeluliitto suosittelee, että **päästökauppatulot korvamerkittäisiin jatkossa kehitysmaiden ilmastotoimiin.** Myös kotimaan ilmastotoimet ovat tärkeitä ja osa tuloista voitaisiin käyttää esimerkiksi rakennusten energiaremonttien tukiin ja puhtaan teknologian tutkimukseen.

Lisätietoja

Hanna Aho, suojeluasiantuntija, p. 040 6605 788, hanna.aho@sll.fi

1. Pellervon muistio 19.11.2014:
https://www.tem.fi/files/41807/Paastokaupan_epasuorien_kustannusten_kompensaatio_-_Muistio_191114.pdf

2. Sähkön hinta 2015, Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Electricity_prices_for_industrial_consumers,_2015s1_%28EUR_kWh%29.png

3. YLE:n uutinen Aalto-yliopiston tutkimuksesta, 4.11.2015:
http://yle.fi/uutiset/hurja_tutkimustulos_tuulivoima_laskee_sahkon_hintaa_pohjoismaissa_liki_70___voimayhtiot_menettaisivat_miljardeja/8411187

4. IETA: The Worlds Carbon markets. http://www.ieta.org/The-Worlds-Carbon-Markets

5. OECD, 2016. Do Environmental Policies Affect Global Value Chains?
http://www.oecd.org/newsroom/tougher-environmental-laws-do-not-hurt-export-competitiveness.htm

6. VATT, 2015. Ilmastopolitiikan vaikutukset Suomen kansantalouteen ja kilpailukykyyn – mitä arvioista voidaan oppia?
http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/1456483/VNK_Ilmasto_kilpailukyky_.pdf/9267d0f7-24ad-4670-abb1-4dc65a2895e5

7. Climate Strategies, 2014. Staying with the Leaders: Europe's Path to a Successful Low-Carbon Economy:
http://climatestrategies.org/wp-content/uploads/2014/02/staying-with-the-leaders-final-2.pdf

8. Institute for European Studies (IES), 2016: The Final Frontier – Decarbonising Europe's energy intensive industries: http://carbonmarketwatch.org/policy-brief-the-climate-friendly-transition-of-europes-energy-intensive-industries/

9. YLE:n uutinen 4.4.2016. Ruotsissa etsitään ratkaisua terästeollisuuden hiilidioksidiongelmaan:
http://yle.fi/uutiset/ruotsissa_etsitaan_ratkaisua_terasteollisuuden_hiilidioksidiongelmaan/8785407?origin=rss

10. Dechezleprêtre ja Popp, 2015. Fiscal and Regulatory Instruments for Clean Technology Development in the European Union. CESIFO Working Paper no. 5361. Center for Economic Studies and IFO Institute. http://personal.lse.ac.uk/dechezle/cesifo1_wp5361.pdf